

עטרת צבי

מתורתו של רבנו מרן ראש ישיבת גרודנא הגאון רבי צבי דרבקין שליט"א

"לשמה" – לשם התורה

וועדים ממרן ראש הישיבה שליט"א בספר נפש החיים שער ד' - ועד שלישי

התורה בגדי אלמנותה ונכנסה לפני הקב"ה ואמרה אם אין עוסקים בה אין לה קיום", ואם אנחנו עוסקים בתורה אנחנו חיים וקיימים ומקבלים עוד שכר וגם לה יש שמחה, וכמשאחז"ל "והיו הדברים שמחים כנתינתם מסיני", שהדברים עצמן שמחים, משא"כ להיפך ח"ו גורם עלבון לתורה וכמ"ש "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה", וגם האדם אז טובע ברפש העולם ומימיו מים עכורים, לולי התורה שעשועיו ובה חיה יחיה לאורך ימים.

ובפרט בעת שאדם מחדש חידושים, מה שאי"ז ביכולת מלאך שהשי"ת בראו בתכלית שלימותו ואי"צ להוסיף ולית לי' מדיליה כלום, משא"כ האדם הולך ושכלו מתחזק מעלה מעלה, וגם הרבה הוסיפו חז"ל גדרים וסייגים, משא"כ אם היתה התורה למלאכים היתה עומדת לעד במצב אחד בלי מגרעת ובלי תוספות, וכאשר כתבו המפרשים כי המלאכים נקראו "עומדים", כמ"ש הכתוב "ונתת לך מהלכים בין העומדים האלה", ולכך נתנה לנו למורשה והיא חיינו ואורך ימינו.

וא"כ אפוא יתכן שילמד האדם תורה לכוונה זו, להציל את עצמו מני שחת, וגם זו כוונה טובה היא, אך השלם האמיתי יחשוב בעצמו מה אני ומה חיי נגד ביזיון מעלבון התורה אם יעזבנה, וזהו הפירוש "לשמה" – למענה ממש, עכ"ל הגר"ח ברוח חיים.

הגר"ח מבאר כאן שהתורה איננה "ספר חוקים" שעלינו ללמוד ולדעת את הכתוב בו, התורה היא מציאות רוחנית, וכמו שיש מציאות של מלאכים ושרפים וכו', ישנה גם את המציאות של תורה, ומשום כך מצאנו בנוסח התפילה שאנו פונים אל התורה "התחנני בבקשה", וכן מצאנו שהתורה בעצמה תובעת את עלבונה.

ותכליתה של התורה היא שבני האדם ילמדו אותה, ויחדשו בה חידושים, ובכך היא תבוא אל תיקונה ושלימותה, שבשביל כך

הבאנו את מה שכתב הנפה"ח לבאר את עניין לימוד התורה "לשמה", וכך כתב: אבל האמת כי ענין לשמה פירוש לשם התורה, והענין כמו שפירש הרא"ש ז"ל על מאמר ר"א בר' צדוק "עשה דברים לשם פעלן ודבר בהן לשמן", ז"ל: עשה דברים לשם פעלן - לשמו של הקב"ה שפעל הכל למענהו, ודבר בהן לשמן - כל דבורך ומשאך בד"ת יהיה לשם התורה, כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול ולא לקנטר ולהתגאות, עכ"ל.

ובזה ביאר הגר"ח ש"לשמה" אין הכוונה לשם הדביקות בה', שבשביל זה אפשר גם ללמוד בספרי יראה ומוסר, אלא הכוונה היא לשם הבנת התורה וידיעתה.

והנה הדברים לכאורה צ"ב, שכן לפי דברי הנפה"ח נמצא שכל מעלת הלימוד "לשמה" היא שהלימוד יהיה לשם הבנת התורה ולא בשביל לקנטר ולהתגאות, ולכאורה רוב לומדי התורה לפי"ז הם לומדים "לשמה", וקשה מאד לומר שעל לימוד כזה אמרו (אבות פ"ו) ש"כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה", דמה המעלה הגדולה במי שלא לומד ע"מ לקנטר.

אכן הגר"ח בספרו "רוח חיים" (אבות ריש פ"ו) הוסיף עוד לבאר את הדברים, ונביא את לשונו:

ויתבאר עוד עניין לשמה לשם התורה ע"ד משל, כענין הדבורות העושים בים, דרך אשר האדם יושב עליהם ומנהיגם למחוז החפץ אשר שם יעשה מהם קורות בנין או כלים, וכאשר האדם יושב עליהם ומנהיגם למחוז החפץ, הנה הוא מציל את נפשו מן הנחר וגם העצים יבואו לתכליתם, אבל אם יבדל מהם אל הים שוב אין לו חיים וטובע, וגם להם אין מי שיובילם ויאבדו ואין להם תיקון לצאת מגולמי עצים לצורך בנין או כלי, אבל אם יוליכם למקומם הוא חיוי יחיה עליהם, וגם שכר רב יהיה לו על הולכתם והם יבואו לשלמותם, כן עסק התורה אם ח"ו אנחנו פורשים ממנה אין לנו חיים, וגם לה כדי בדיון, וכמ"ש במדרש "לבשה

ניתנה התורה, התורה "לא בשמיים היא", הלכותיה נקבעות בארץ בידי בני אדם העוסקים בה, וזהו התיקון של התורה.

ע"י שאדם מחדש חידושי תורה הוא מקיים את אותה מציאות של תורה, ו"חידושי תורה" לדברי הגר"ח הכוונה היא לכל דבר תורה שהיה מוקשה לאדם ולבסוף התברר לו, ובשזוכה האדם לברר ולהבין את התורה בכך הוא מקיים אותה ומביא אותה אל תכליתה.

מסופר על הגר"ח שתיאר פעם כיצד כאשר יבוא הקב"ה לגאול את ישראל יבואו עם ישראל ויראו לו את פרי עמלם במשך שנות הגלות ויאמרו לו: ראה נתת לנו את התורה חמשה חומשים בסה"כ, ראה מה החזרנו, ששה סדרי משנה, ש"ס בבלי וירושלמי, ואת כל ארון הספרים היהודי...

בכל הדורות "פיתחנו" את התורה, הגדלנו אותה, וזו היא תכליתה, ובשביל כך היא ניתנה לנו.

ובזה ביאר הגר"ח את כוונת הלימוד "לשמה", שצריך הלימוד להיות לשם התורה בעצמה שתגיע לתכלית לשמה היא נבראה להיות תורה שלימה.

ונמצא שאכן הלימוד צריך להיות בשביל "לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול", אך לא בשביל שע"י ההבנה יהיה הלומד בעצמו "תלמיד חכם" ויודע ספר, ובביכול לתורה עצמה אין שום תועלת במה שלומדים אותה, אלא שע"י ידיעתו את התורה היא בעצמה תגדל ותגיע אל השלימות, וזו הכוונה "לשמה" – לשם התורה.

ובכך דומה לימוד התורה לאותו אדם המנהיג את העצים בים, שאם יגיע למחוז חפצו, הרי מלבד מה שהוא יקבל על כך את שכרו ויהנה מעמלו, גם העצים עצמם יבואו אל תיקונם שיעשו מה בנין וכלים, וכמו"כ לומד התורה, שמלבד מה שהוא נעשה חכם, הוא גורם גם לתורה עצמה להגיע אל תיקונה ושלימותה.

ובזה ביאר הנפה"ח את החילוק שבין לימוד התורה לקיום שאר המצוות, שאת כל המצוות צריך לקיים מתוך מחשבה של דביקות בה, "לשם פועל", ואילו את התורה צריך ללמוד בשביל לדעת אותה ובכך להביא אותה אל ייעודה ותכליתה.

אור התורה

והנה כתב הנפה"ח בפ"א: "וגם כמה מאותן אשר קרבת אלוקים יחפצון, המה בחרו לעצמם לקבוע כל עיקר לימודם בספרי יראה ומוסר כל הימים, בלא קביעות עיקר העסק בתוה"ק במקראות והלכות מרובות, ועדן לא ראו מאורות מימיהם ולא נגה עליהם אור התורה, ה' יסלח להם, כי כוונתם לשמים, אבל לא זו הדרך ישכון בם אור התורה".

ומבואר בדבריו שיש מושג הנקרא "אור התורה", אותו לא ניתן להשיג ע"י לימוד ספרי יראה ומוסר אלא רק ע"י עסק התורה.

ובשביל לבאר את המושג "אור התורה" נביא את דברי הרמח"ל ב"דרך עץ חיים", וז"ל: אך התורה הנה קודש ה', אשר לה מציאות גבוהה בגבהי מרומים, וכאשר יעסוק בה האדם למטה - אור היא

אשר תאיר בנשמתו להגיע אותו אל גנזי מרומים, גנזי הבורא יתברך שמו, בדרך הארה ופעולה חזקה אשר היא פועלת בה, והוא דבר החכם (משליו כג) "ותורה אור" - אור ממש, ולא חכמה לבד, ולא שמראה אור בדרך דמיון, אלא אור ממש, כי זו מציאותה למעלה, ובהיכנסה בנשמה יכנס אור בה, כאשר יכנס ניצוץ השמש באחד הבתים.

ואף גם זאת, הנה בדקדוק גדול נמשלה לאש ובהשוואה מדוקדקת, כי כאשר תראה הגחלת שאינה מלובה, השלהבת היא בתוכה כמוסה וסגורה, אשר בהפיח בה אז תתפשט ותתלהב ותצא מתרחבת והולכת, ובשלהבת ההיא נראים כמה מיני גוונים, מה שלא נראה בתחילה בגחלת, והכל מן הגחלת יוצא, כן התורה הזאת אשר לפנינו, כי כל מלותיה ואותיותיה כמו גחלת הן, אשר בהצית אותן כן כאשר הן, לא יראו כי אם גחלים וגם כמעט עמומות, ומי שישתדל לעסוק בה, אז תתלהב מכל אות שלהבת גדולה, ממולאה בכמה גוונים - הן הידיעות העומדות צפונות בתוך האות ההיא וכו', עכ"ל הרמח"ל.

התורה מלבד היותה "חכמה" היא גם "אור" שמאיר לנשמתו של האדם, ולאותו האור לא זוכים אלה שעסקו רק בספרי יראה ומוסר, שאף שזכו הם ל"דביקות", שהיו דבוקים במחשבתם בהי"ת, מ"מ לא זכו להאיר את נשמתם באור התורה, וכמו שביאר הרמח"ל שאור התורה דומה לגחלת שככל שמלבים אותה יותר היא מאירה יותר, וכמו"כ הוא גם בעסק התורה שע"י ריבוי העסק בה מתרבה אורה.

והנה ודאי ש"אור התורה" עניינו הוא דביקות בה, אכן אותה דביקות מושגת לא ע"י המחשבה להידבק בו, אלא ע"י עצם העסק בתורה, וכמש"נ.

"לשמה" בתורה ובקרבנות

ונראה שכעין מה שביאר הנפה"ח בכוונה הנצרכת בלימוד התורה, מצינו גם בהקרבת הקרבנות, שגם בקרבנות יש דין "לשמה", וכשמקריבים עולה צריך לחשוב לשם עולה, ובחטאת לשם חטאת, אכן ודאי שתכלית הבאת הקרבן היא בשביל לכפר ולרצות, וכשאדם מביא קרבן כוונתו היא להתכפר, אך הקרבת הקרבן "לשמה" אין הכוונה בשביל להתכפר, אלא לשם הקרבן שהוא מקריב, וע"י שהקרבן יקרב לשמה יזכה האדם בריצוי ובכפרה.

וכמו"כ הוא גם בלימוד התורה לפי דרכו של הנפה"ח, שתכלית לימוד התורה היא להתקרב ולהידבק בבורא העולם, ולפני הלימוד על האדם להתכוין לכך, שהלימוד יביא אותו לידי קרבת ה', וכמש"נ, אכן הלימוד עצמו צריך להיות "לשמה" – לשם התורה עצמה, וע"י כך הוא יגיע לידי הדביקות בה'.

וכמו שביארנו שמש"כ בתחילת פ"ו ש"יכוין להתדבק בלימודו בו בתורה בו בהקב"ה", היינו שזאת היא התכלית אותה ישיג האדם ע"י לימוד התורה, ואילו בפ"ג הוא מבאר את הכוונה הנצרכת בעת הלימוד עצמו, שהיא ללמוד "לשמה", וכנ"ל.